

3700 פנינים ב-2 הנרכים יחד

פרשת בלק

– גנין 54 –

חלק מהענינים שנידונו בספר

- מדוע חששו מואב מישראל - הלא הוזהרו ישראל 'אל תצר את מואב ואל תתגר במלחמה'?
- 2366
- ההבדל בין לך 'עמם' - ללך 'אתם'.
- 2370
- משל אומרים לצרעה לא מדובשך - מדוע נקט 'צרעה' ולא 'דבורה'?
- 2375
- אמר הקב"ה לבלעם רשע! כבר קדמך אברהם - וכי שייך להשוות בין 'דבר מצוה' לעבירה?
- 2380
- 'ויחר אף ה' כי הולך הוא' - והלא אמר לו: 'קום לך אתם'?
- 2381
- מה האיש 'בלעם' כ"כ חשוב עד שנברא עבורו אתון, בע"ש בין השמשות?
- 2384
- עד שנעשה בלעם 'בעל מום' - השתתף גם הוא בהעלאת הקרבן.
- 2392
- האם ניתן ללמוד מ'קללת בלעם' - שהמתפלל בסוף זמן תפילה, והמשיך אחר הזמן - מועיל.
- 2395
- הבעש"ט, נבואת בלעם חלה על העין שנשמית.
- 2399
- הנהגת הקב"ה בעולמו, ש'לא לשנות' - לפיכך יש 'חסד נשגב' שלא כעס 'בזמן בלעם'.
- 2420

וצריך ביאור מה כונתו, וכי יש 'אויב' הרוצה להכות, ואומר: אם אינני יכול להכות אם כן אברך!?

נחל אליהו: בשם מהרי"ל דיסקין, נראה שרצה שהברכות 'עבור דרכו', כדי שיוכל להשפיע על הברכות, אבל הקב"ה נתן לבלעם 'נבואה סגורה', דומיא דנבואת משה, שהיתה 'באספקלרי' ברורה, שבנבואת 'אספקלרי' ברורה, אין בה שום השפעה מהנביא על הנבואה.

וענין זה [של קבלת נבואה ברורה וסגורה], הוא זה דאמרינן (ספרי וואת הברכה לט): 'לא קם בישראל עוד כמשה' - 'אבל באומות העולם קם', והוא בלעם, ומה דמיון יש בין משה לבלעם? ! אלא שהיתה נבואת בלעם 'באספקלרי' ברורה, כדאמרינן.

א"ק, אמנם כל ההסבר דלעיל אכתי צ"ב, דלבסוף דווקא הצליח בלעם להשפיע על הנבואה, וכמו שמובא בגמ' (תענית כ): 'נאמנים פצעי אוהב ונעדרות נשיקות שונא' (משלי כז), ואומרת הגמ' (תענית כ): טוב הקללה של אחיה השילוני - מהברכה שברכס בלעם, שבלעם ברכס כ'ארז' - שישברו, וכן הוא בגמ' (סנהדרין קה).

■ מה התועלת בעוקץ של דבורה

א"ק, אפשר שבכך יוסבר שאומרים לצרעה: 'לא מדובשך ולא מעוקצך', וצ"ב וכי מהדבורה כן רוצים העוקץ? ! וא"כ לשם מה הוזכר העוקץ כלל? ! יאמר, משל אומרים לצרעה: לא מדובשך?

התשובה: שבדבורה אומרים 'כן' גם לעוקץ - עוקץ 'פצעי אוהב' של 'אחיה השילוני'.

■ האם נבואה משתנה לפי הנביא האומר אותה?

צ"ב, וכי נבואה יכולה להשתנות לפי הנביא האומרה?

התשובה היא: כן! שאכן מצאנו שהנבואה מושפעת מהנביא, דאיתא בגמ' (מגילה יד), שהלכו לקבל נבואה מחולדה - ולא הלכו אצל ירמיה, אומרת הגמ': שרצו שהנבואה לא תהיה קשה, משום ד'נשים רחמניות'.

א"ק, גם לכאורה יש להוכיח שהנבואה מושפעת מ'הנביא האומרה', מכך שאין הנוסח של 'שמואל ומלכים' שווה לנוסח של 'ירמיה וישעיה', ואולי יש לדחות, דכל דור מקבל נבואה אחרת.

■ מה היא הברכה: אשר בחר בנביאים 'טובים'

ולפי היסוד דלעיל, מישב מהרי"ל דיסקין, הברכה: 'אשר בחר בנביאים טובים', מה הם 'נביאים טובים', ומה הם נביאים ש'אינם טובים'?

והשתא י"ל, שהעביר הקב"ה הנבואה דרך נביאים שישפיעו טוב על ישראל, ורצה בדבריהם הנאמרים באמת, מה הפי' 'רצה', והלא הוא אמר להם מה לומר? ! אלא הסכים שהנבואה תתקיים באופן שתאמר על ידם, ויש בדבר להקל ולהחמיר, להקל - אחיה השילוני - כקנה, להחמיר - בלעם - כארז.

■ אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב (כב יח)

■ למה 'נטפלים' לבלעם שאמר: מלא בית כסף וזהב - הלא גם התנא [להבדיל] אמר כ'לשון הזה'?

רש"י: למדנו שנפשו רחבה ומחמד ממון, וצ"ב דהלא אף רבי 'יוסי בן קסמא' (אבות ו) אמר: 'אפילו אתה נותן לי כל

■ וירא בלק (כב ו)

מיוחדת פרשת בלק ש'כולה נבואה' ואין בה שום מעשה הנראה לישראל*. שדבר מכל שהתרחש 'לא נראה' ולא נודע לבני ישראל - אלא כאמור שהקב"ה גילה כל הענין למשה נבואה.

והדבר היחיד שראו ישראל מכל 'פרשת בלק' הוא, שכשעברו ליד מואב, הוקמו לכבודם דוכנים לממכר מזון ויין, וכביכול משום ש'התחשבו בצניעותם של ישראל', היו 'נשים זקנות', מתעסקות במכירה.

ויש ללמד זכות על 'כלל ישראל', שאם היו יודעים שהדוכנים האלה, הם לאחר 'נסינות חיסול' שכשלו, היו בוודאי נזהרים יותר.

* אמנם גם בענין האמורים שהתחבאו בנזיקי ההרים ומתו [עלי באר (כא ז)], הוא 'מעשה הנסתר מישראל' - אלא ששם א. הבאר העלתה איברים. ב. גם לא הוזכר ענין זה בתורה כי אם ברמז.

■ כלחך השור (כב ז)

■ למה יראו מואב מישראל - הלא נצטוו ישראל שלא להלחם עמם? הרמב"ן הקשה ממה יראו מואב? ! והלא נצטוו ישראל שלא להלחם עמם?

ומתוך: שיראו מואב שמא תמסר מואב בידי אומה אחרת, ואז מותיים ישראל לכבשם, [כמו שכבר קרה עם חלק ממואב שעבר לישראל ע"י כיבוש של סיחון].

אומר ה'קדושת לוי', שעתה יבואר היטב הפסוק 'כלחך השור', שהרי ידוע שעלייתו של הצומח [עשב] ע"י שהשור אוכל אותו, ואח"כ כאשר יהודי אוכל את השור, ויברך עליו, וכל שכן אם ילמד בעזרת אכילת בשרו [גמ' ב"ק עב], יבא הצומח על תיקונו.

וכן כאן חששו מואב ש'התיקון' של ארצם, יבא ע"י ש'יאכלם' סיחון, ואז ירשו ישראל את ארצם [כפי שאכן אירע בהמשך 'עמון ומואב טהרו בסיחון' (גיטין לח)].

■ יושב ממלי' (כב ח)

ר"ש מאוסטורפולי ר"ת (סוף פ' חקת): בערבות מואב מעבר לירדן ירחו.

■ את אשר תאר יואר, ואשר תברך מבורך (כב ו)

■ כשהיה בלעם רואה אדם שעתיד להצליח, היה מברכו - אח"כ הי' הממברך סבור, ש'מברכת בלעם העשיר'.

'יואר' ל' עתיד - ואילו 'מבורך' ל' עבר, שכבר מבורך הוא גם קודם 'ברכת בלעם', הכיצד?

אומר הכלי יקר, וכן האור החיים, [בהקדם שאלה נוספת] מהיכן יש לבלעם כח לברך? !

אלא שמלבד שהי' בלעם 'נביא' הי' גם 'קוסם' [פחות מבלק], וכשהי' רואה [בלעם] אדם שעתיד להצליח, הי' מברכו, כסבור הלא שמברכתו של בלעם הצליח, ולא היא! אלא הצלחתו של 'אותו אדם' מחמת שכבר הי' מבורך מקודם - ולכן כתיב 'מבורך' [ל' עבר].

■ לא תאור את העם (כב יב)

■ לא תאור את העם, אמר בלעם א"כ אברכם - מה הוא משוגע? רש"י, אמר לו: אם כן אברכם, אמר לו: אינם צריכים לברכתך 'כי ברוך הוא', משל אומרים לצרעה: לא מדובשך ולא מעוקצך:

כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם? וצ"ב החילוק].
א. תורה תמימה, אצל ר' יוסי הציעו לו, **והגיב** על ההצעה - אבל אצל בלעם הוא **מנפשו** העלה ההצעה.
ב. טעמא, אצל ר' יוסי הואיל והפריז בדבר בלתי אפשרי, מוכח שכונתו למשל.
ג. א"ק, כאשר רצה [רבי יוסי] להגביר בנפשו את מסי"נ לתורה, טוב הדבר שיתן אל לבו 'על מה אבדה הארץ', שויתר על מליוני מליונים, למען התורה. וכעין זה מצאנו אצל אברהם בזמן העקידה, שהגביר האהבה ליצחק בלבו, כדי להעצים את מצות ה'.

❧ **לא אוכל לעשות קטנה או גדולה** (כב יח)

■ **דיוק הלשונית**: 'קטנה' רסן - גדולה 'חכה' על הפסוק 'וישם ה' דבר בפי בלעם, רש"י (כג טז), יש אומרים: 'חכה', ויש אומרים: 'רסן', וההבדל הוא שחכה מושכת קדימה -, ורסן הוא כדי > לעצור.
מסביר הגר"א, כאשר ביקש בלעם לומר 'אלוקים' [מידת דין], עצרוהו ברסן ונשאר 'אל' [מידת רחמים].
וכאשר ביקש לומר לא אוכל לעבור את פי' - 'יה' * אלוקי-המשיכו אותו [בחכה, שיוסיף לדבר עוד] לשם 'הויה' שהוא מידת הרחמים.
וזהו גם הפירוש 'קטנה' או 'גדולה'.

* 'יה' - מידת הדין, 'אשרי הגבר אשר יסתרנו יה'.

❧ **ההסכן הסכנתי** (כב ז)

בגמ' (ע"ז ד) אמרו: ששאלו השרים את בלעם מדוע אינך רוכב על סוס? אמר להם שמתי הסוס במרעה.
וצ"ב, אכתי לימרו לי' מדוע לא אספת הסוס מהמרעה לפני הנסיעה?
אומר [בנין עד] לפי דאיתא במכת ברד, ואשר לא שת לבו ויעזוב .. אומר התרגום יונתן: 'זה בלעם' שלא הכניס בהמותיו והשאירם במרעה. וזה כונתו של בלעם: השארתם במרעה בחוץ [במכת ברד] - ומת.

❧ **וירא את ישראל שוכן לשבטיו** (כד ב)

רש"י: ראה שאין פתחיהם מכוונים.
אומר רבי יוסף מסלוצק, 'פתחיהם' - עונותיהם [כענין 'לפתח חטאת רובין'], ראה שאין להם עבירה אחת שווה בכולם, אלא דבר שזה נכשל, השני נזהר בו ביותר, לפיכך אין הקללה יכולה לחול עליהם.
משל לזורק אבן דרך בתים רבים [הנמצאים בשורה אחת], והאבן עוברת דרך חלונות הבתים, אזי, אם שווים הם ב'פתחי חלונותיהם', האבן תעבור מחלון לחלון [דרך כל הבתים] עד לצד השני - אך אם מקומות החלון 'שונים הם' בכל בית, אין תעבור האבן!?

❧ **נאם שומע אמרי אל** (כד ז)

■ **השרה הקב"ה** שכינתו על אדם שפל כבלעם - כדי ש'מקור הרע' יודה לברכות
מדוע באמת השרה הקב"ה שכינתו על גוי פחות כמו בלעם, והלא אפשר על איוב?
א"ק, אפשר דצריך שדוקא 'מקור הרע' יודה לברכות, וכן (בראשית לב כז) 'לא אשלחך כי אם ברכתני' *.
וקצת ראייה יש ליסוד זה מהגמ' (שבת קט): שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בע"ש מבית הכנסת אחד טוב ואחד רע [אגב - משמע ש'מלאך שרת' יכול להיות רע], עכ"פ צ"ע 'מלאך רע' בליל שבת מלווה מבית הכנסת? מה הוא עושה כאן? מי הזמין אותו? מי צריך ליווי של דבר מפוקפק כזה בזמן קדוש ככניסת השבת?!

אלא כדאמרין: שהתועלת בכך ש'מלאך רע' יסכים לברכות - שווה את הליווי, וכעין שמצאנו ב'שרו של עשיר' שהודה על הברכות.

* וראה תשובה נוספת הובא עה"פ (כב ו): את אשר תאר יואר, ואשר תברך מבורך 2369.

❧ **ויחר אף בלק אל בלעם** (כד ו)

■ כשאומר בלעם 'לא אוכל לעבור את פי ה' - מה הוא מתכוון הלא אמר לו בלעם שאינו יכול לקללם, ומדוע כעס עליו בלק? מתרץ הבית הלוי אחד אמר לחבירו: אתן לך סכום הגון 'אם תרים הר', והשני אמר לחבירו: אתן לך סכום הגון אם 'תכה את ראש העיר', ושניהם סרכו ואמרו 'לא אוכל'. והנה האיש

שסירב להכות את ראש העיר, כאשר יתנו לו מליון 'יכה גם יכה'.
וזה מה שחשב בלק - שכונת בלעם באומרו: 'לא אוכל', מהסוג של 'להכות את רב העיר', וכעס שלא אמר לו בלעם: 'שאינו יכול להרים הר'.

❧ **ויספק את-כפיו ... ועתה ברח-לך אל-מקומך** (כד י יא)

■ **מתי הבין בלק** - ששוב אין סיכוי שבלעם יקלל את ישראל א"ק, צ"ב מה "שבר" את בלק? ומדוע לא ניסה לומר: 'לך נא ואקחך אל מקום אחר'?
והתשובה ברורה, שברגע שאמר: בלעם 'אורריך ארור', ברגע זה ידע בלק ששוב אינו יכול לקלל, ונ"ל שזה מה שכותב 'בעל הטורים'.

❧ **דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל** (כד יז)

■ **ג' הבדלים בין 'דוד המלך' - למשיח**
הרמב"ם (מלכים יא א): 'כוכב מיעקב' - זה דוד, 'שבט מישראל' - זה משיח.
טעמא, וזה משום ג' ההבדלים בין דוד למשיח:
א. 'דרך' משמע לאט, וזה דוד שבתחילה נמשח ולא מלך, ואח"כ מלך על יהודה בלבד ז' שנים, ולבסוף על כל ישראל - אבל משיח 'קם' דבבת אחת ימלך.
ב. דוד, רק על ישראל [כמו כוכב שמאיר על מקומו], משיח, ל' 'שבט מושלים' על כל העולם.
ג. דוד, ע"י 'עמי הארץ' שבקשו 'תנה לנו מלך', [יעקב, היינו הפשוטים שבעם], משיח ע"ש התלמידי חכמים, [ישראל, ל' חשיבות].

❧ **וישב וילך בלעם למקומו וגם בלק הלך לדרכו** (כד כח)

■ **וישב וילך למקומו** - מצאנו אצל 'לבן' ו'בלעם' א"ק, הלשון 'ויקם בלעם וישב וילך למקומו' - מקבילה לנאמר אצל 'לבן' [אביו של בלעם] כשנפרד מיעקב בגלעד, (בראשית לב א) 'וילך וישב לבן למקומו' [לבן] הוא בעור אבי בלעם].

● **מה מונח במילים**: 'וישב וילך למקומו' - ומה במילים: 'וגם בלק הלך לדרכו'
והנה אצל בלעם בא לומר: שחדל להיות נביא וחזר למקומו להיות ככל האדם [וכמו שהביא רש"י קודם: אני הולך לעמי, שידע שנבאש בקב"ה], אבל בלק למאי?
ותירץ **האורח"ח**: שחדל להיות מלך במואב [לאחר שלא הצליח במשימה שעבורה הוכתר], וחזר למדין, והוסיף עוד: שלכן כתוב אח"כ ואת חמשת מלכי מדין הרגו, ואחד מהם הוא בלק, [צור הוא בלק, כך כתב תרגום יב"ע], הרי לך שחזר בלק למדין.
א"ק, ובלבן [למאי נאמר 'וילך וישב למקומו']? ואולי לומר שנשאר ברשעו, ולא למד מדרכיו של יעקב, שה' שרוי אצלו כ"ב שנים.

❧ **ויאכל העם וישתחוו לאלהיהם ויצמד ישראל לבעל פעור** (כה א)

■ **היו המואביות מפתים את ישראל באכילה** - כדי שיוכלו להכשילם ב'בעל פעור'
רבי **הלל מקאלאמי**, וגם **בשם החיד"א**: כידוע המן לא הי' מוציא פסולת ולא יכלו לעבוד לבעל פעור, ולכן הוצרכו לאכול קודם.
ועפ"ז מסבירים, שהיו המואביות מפתות אותו: 'הרי אתה כבן בית אצלנו הרי לך עגלים ותרגולים ושחוט', והנה כל חפצם להחטיא את ישראל בע"ז ולשם מה הציעו להם אכילה?
אלא שלא יכלו לחטוא בבעל פעור, משם שאכילת המן, אינה מוציאה. [צ"ע האם גם הבאר של מרים, לא הוציאו בה מים].

❧ **וירא פנחס** (כה ז)

אמר פנחס: כך מקובלני, 'הבועל ארמית קנאים פוגעים בו', אמר לו משה: 'קורא האיגרת הוא יבצע'.
אפריון, מדוע לא אמר לו בפירוש 'לך הרוג את זמרי'? תשובה: משום דהוי 'הלכה ואין מורים כן'.

להנצחות ובכל עניני הספר:

אימייל: 6916645@GMAIL.COM